

Myschak Yu. M. Use of informatively-communication technologies in the process of realization of physical experiment.

Introduction of informatively-communication technologies (IKT) in the process of studies creates new pedagogical instruments fundamentally, giving to the teacher, the same, and new possibilities. But they do not substitute for a teacher, but can be only an instrument in his hands. Thus by such instrument which is powerful in the functions, and has a very large resource of the use. At the use of IKT the sector of independent educational work of his students broadens considerably.

Of Informatively-communication technologies use with a different purpose and on the different stages of lesson: illustrative, evident explanation of material; independent studies; use of the тренінгових (trainings) programs; use of diagnostic and supervisory materials; implementation of domestic independent and creative tasks; the use of computer is for calculations, construction of charts; use of the programs which imitate experiments and laboratory works; organization of project activity of students; controlled from distance studies.

Keywords: *informatively-communication technologies, studies of physics, physical experiment.*

УДК 583.58

Мулярчук Є. І.

ВЧИТЕЛЬСТВО ЯК ПОКЛИКАННЯ

У статті представлено аналіз феномену покликання, соціально-етичних аспектів реалізації покликання у педагогічній професії та актуальних питань врахування покликання як мотивуючого чинника у сфері освіти. Статтю підготовлено за результатами опитувань та глибоких інтерв'ю студентів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, а також глибоких інтерв'ю вчителів середніх шкіл м. Києва.

Ключові слова: *вчитель, феномен покликання, педагогічна професія, сфера освіти.*

Покликання є предметом міждисциплінарного інтересу. У філософії, психології, соціології та педагогіці цей феномен постає у різних аспектах. Уявлення про феномен покликання також змінювалися історично. У стародавньому Єгипті та у християнській культурі Середніх віків поняття покликання стосувалося не всіх людей, а лише служіння жерців, священників, ченців. У часи Реформації покликання співвідносили з буденним життям кожної віруючої людини [1]. В епоху романтизму 18-19 століть покликання знову ж культивувалося як незвичайне явище, яке притаманне людям високих ідеалів і творчим натурам. У наш час ідея покликання сприймається без пафосу, поширена і звична, принаймні серед християнських народів. Коли говорять про покликання митця, лікаря, захисника Батьківщини, ми всі розуміємо, що йдеться про діяльність, яку людина присвячує суспільству, певним ідеалам, і водночас про її особисту потребу самореалізації.

Дати однозначну дефініцію покликання у сучасній культурі складно. Не тільки кожна наука передбачає свій підхід до такого визначення, але й у різних сферах життя покликання виявляється особливим чином, вимагає певних особистих якостей та дій. Широко відомі програмні доповіді, зроблені на початку 20 століття Максом Вебером про покликання політика та науковця: “Політика як покликання і професія” та “Наука як покликання і професія” [2]. Німецький соціолог вводить раціональні елементи в дискурс покликання – поняття відповідальності, врахування специфіки сфер життя та діяльності у них. Ми пропонуємо розглянути вчительство як покликання, і зробити це із застосуванням емпіричних методів дослідження, а саме: описати феномен покликання, як він виявляється у живому досвіді людей, які обрали цю професію. Насамкінець, спробуємо дати власне визначення, яке б охоплювало певні загальні елементи структури цього феномену.

Стратегія нашого дослідження побудована на феноменологічно-герменевтичній методології. Завдання полягає у тому, щоб через аналіз висловлювань та їх обговорення досягти розуміння сенсу, який вкладається представниками педагогічної професії у поняття покликання, і того значення, яке має цей феномен у їхньому особистому житті та професійній діяльності. Безпосереднє спілкування з носіями досвіду покликання організовується за методикою глибинних інтерв'ю. Інтерв'ю проводилися зі студентами Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова та вчителями середніх шкіл м. Києва. Для відбору студентів на інтерв'ю та зондажу їх ставлення до теми покликання проводилося цільове опитування. Вчителі добиралися за рекомендаціями їхніх колег або батьків учнів, як такі, що виявляють своє покликання в процесі педагогічної роботи. Опитування та інтерв'ю зі студентами проводилися з дозволу адміністрацій навчальних закладів, спілкування з вчителями відбувалося приватно за їх згодою.

Вибір студентами педагогічної професії за покликанням. Цільове опитування студентів, проведене в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова у квітні-травні 2016 року, дозволило виділити сукупність тих, хто обирає педагогічну професію за покликанням. Загалом, це 25% відсотків з 90 опитаних студентів 3 курсу педагогічного університету. Чинників такого вибору багато: 60% студентів стверджували, що їм подобається працювати та спілкуватися з дітьми та молоддю; 35% бажають брати участь у вихованні молодих людей; 29% хочуть бути корисними для суспільства; 18% відчувають духовне покликання служити добру, давати знання; 17%, перш за все, приваблює предмет викладання; 3% мають релігійне покликання до того, щоб навчати. Про суб'єктивні міркування студентів щодо покликання йтиметься далі у викладі результатів інтерв'ю. Проаналізуємо поки об'єктивний чинник родини.

44% опитаних студентів мали педагогів у родині. І саме серед них порівняно більша частка – 1/3 впевнені, що будуть працювати вчителями, тоді як серед усіх опитаних студентів це була 1/4. В сукупності всіх студентів, переконаних у своєму виборі вчительської професії, 2/3 становили ті, хто були саме з родин педагогів і відповідно менша частина – 1/3 тих, хто твердо обрав вчительське покликання, не мали педагогів у родині. Отже, відчуття покликання до педагогічної професії у студентів корелює з присутністю вчителів у їх родині.

Загалом, студенти зважають своє покликання та умови його реалізації у житті. Хоч 25% від усіх опитаних студентів ствердно відповіли, що мають покликання до вчительської професії, дещо менший відсоток – 23% були впевнені, що будуть працювати за цим фахом. Іноді людина відповідала, що відчуваючи покликання, не впевнена, що зможе дозволити собі вчительську роботу, враховуючи відповідальність за добробут родини та інші матеріальні чинники. Таким чином, покликання відразу виділяється як нематеріальний мотивуючий чинник. Буде доречним навести визначення американських дослідників Е. та Л. Колоззі: “Покликання – це будь-яка кар'єра не мотивована матеріальними чинниками або це діяльність спрямована на покращення суспільства, або ж це результат впливу на людину “вищої сили”. За своєю суттю, це зайняття, яке вимагає певної “жертви” від особистості” [3]. Однак, звернемося до розуміння покликання українськими студентами.

Розуміння феномену покликання студентами-педагогами. 10 студентів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова були запрошені на індивідуальні інтерв'ю до Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України у травні-червні 2016 року. Студенти представляли різні факультети: 5 – лінгвістики та літератури, 2 – соціальної роботи і 3 – факультет філософської освіти та науки. Ці студенти збиралися стати вчителями або педагогами по закінченні університету. Всі вони навчалися в кінці 3-го курсу, 8 було жіночої статі та 2 чоловічої, віком 19-21 років.

Територіально – це вихідці з різних регіонів України.

Переважає більшість наших співрозмовників визначали покликання через поняття самореалізації, спираючись на цінності саморозвитку, самовиявлення та особистого захоплення чимось. Таке розуміння, зазвичай, апелює до таланту та особистих бажань, які людина вважає за необхідне реалізувати. Одна зі студенток – Олена каже: “Покликання – це те, до чого в людини є інтерес, і що їй вдається, тому що вона має до цього здібності”. Інша студентка, Марія, визначає покликання через поняття “хист”, як природжену здібність до чогось, яка виявляється сама по собі, невимушено: “коли людину спеціально цьому не вчили, але в неї це виходить”. Так, Марія вміє лагодити з дітьми, організувати їх, гармонізувати будь-яку ситуацію і скерувати їхні дії швидко та без насильства. “Я можу і не знати, як на психологічному рівні називається той чи той прийом управління, але я знаю, що треба зробити, як заговорити, щоб діти повели себе так, як належить”. Таким чином, виявляється інтуїтивна компетентність у тому, до чого в людини є покликання. У покликанні людина відчуває себе комфортно й отримує задоволення від своєї справи: “Бо якщо ти робиш щось “через не хочу”, то це не покликання”, – відзначає Марія. Водночас покликання – не просто знання себе кимось, воно вимагає діяльності у цій сфері. Марія каже: “Якщо ти відчуваєш любов до дітей і не реалізуєш її, тоді це не можна назвати твоїм покликанням. Бо як ти можеш знати, що це твоє покликання, коли ти не дієш в цій сфері?” На думку цієї студентки, для усвідомлення покликання особистістю необхідне його визнання іншими людьми. “Якщо людина сама собі каже “це моє покликання”, то це може бути лише її егоїстична думка. Твоє покликання до чогось мають визнати інші люди”. Отже, крім суб’єктивного задоволення потрібно заважати на оцінку своєї діяльності від інших людей.

Емоційна складова покликання, звісно, виявляється першою, а подальше раціональне рішення зважає об’єктивні чинники життєдіяльності людини. Так і для студента Андрія покликання – це потреба займатися певною справою: “Покликання – це коли ти просто розумієш, що не можеш робити інше”. При цьому не талант є початком покликання. Андрій слушно відзначає, що людина може мати різні обдарування і спокійно себе почувати, не реалізуючи їх. Водночас, вона має потребу займатися якоюсь одною справою. Початком покликання є бажання. Таке бажання у контексті вибору саме педагогічної професії переважно виявляється як любов до дітей. Слова студентки-філолога Дарії звучать просто і зворушливо: “Я просто дуже, дуже люблю дітей, і коли я потрапляю в якесь середовище, то я завжди хочу поспілкуватися з дітьми”.

З інтерв’ю зі студентами ми з’ясували, що покликання для них – це і спосіб жити за своїми бажаннями, і водночас єдина можливість робити щось корисне у світі, адже споріднена праця не може бути безплідною. Так у покликанні виявляється місце людини у світі. Як каже студентка Софія: “Мені подобається думати, що у кожного є своє місце у цьому світі, кожна людина може знайти професію для себе, яку вона буде виконувати добре”. Тому покликання не слід розуміти як зачарування, що може минати, адже місце у світі по-своєму зобов’язує людину, вимагає відповідальності. В структурі покликання важливий елемент його реалізації. За словами студентки Тетяни: “Покликання – це стійке бажання, яке потребує реалізації. Не кожен може знайти і зрозуміти це у собі”. Власне, чого бракує тим, хто не може знайти і реалізувати себе? Мети, яка завжди надособистісна, У досвіді покликання спрямування до саморозвитку та самовиявлення особистості поєднуються з метою приносити користь суспільству та служити вищим ідеалам.

Частина респондентів відразу визначають покликання як служіння іншим людям та суспільству. Допомога людям є реалізацією внутрішнього переконання і моральним задоволенням водночас. Христина каже: “Покликання – це допомагати людям і отримувати від цього задоволення”. Іван твердить: “Покликання приносить людині задоволення і якесь моральне й духовне щастя під час виконання нею своєї роботи”. З розумінням покликання пов’язана ідея щастя в його альтруїстичному вияві – бачити світ

довкола кращим, більш гармонійним, щасливим, докладаючи до цього власних зусиль. Лінія мотивації від особистого бажання до соціального блага легко екстраполюється на благо трансцендентне – це служіння певним ідеям, добру, виконання волі Божої тощо. Прикладом є релігійне розуміння покликання. Так, студентка Іванна каже: “Покликання – це призначення, яке для тебе задумав Господь”. Інша модальність трансцендентного розуміння покликання – служіння ідеям. Це прагнути справедливості у несправедливому суспільстві, творити добро по при все зло світу тощо. Загалом, це спрямування жити за переконаннями, поступатися якими означає для людини більшу втрату, ніж іноді саме її життя чи його комфортні умови.

Таким чином, структура покликання виявляється єдністю елементів: *Бажання – Талант – Реалізація – Благо*. Під благом ми розуміємо принаймні суспільну користь або позитивне соціальне значення діяльності. Той, чия діяльність не несе безпосередньо або опосередковано користь іншим людям, суспільству, не служить добру у світі, не зможе довести, що це його покликання. Власне доводити це іншим не обов’язково, але необхідно бодай самому вірити в те благо, яке має на меті твоя справа. Однак, і ті студенти, які мають твердий намір працювати педагогами, визнають, що лише наступна професійна діяльність покаже, чи вірно вони себе розуміють, чи справдяться їхнє покликання, чи витримають їхні ідеали тиск реальності. Наступним етапом дослідження і було звернення до людей практики.

Вчителі про досвід покликання. Кожне проведене інтерв’ю зі студентами та вчителями вартє невеличкого есе на тему покликання. Не для переказу, а як спонукання розвинути певний сюжет, розкрити покликання, як воно виявлене в індивідуальному досвіді тієї чи іншої людини. Не маючи тут місця для цього, зупинимося на головному, що ми здобули з бесід з людьми, які вже працюють педагогами. Інтерв’ю з 5 педагогами київських шкіл відбулися у серпні 2016 року.

Загалом, після спілкування з педагогами розуміння покликання, отримане в інтерв’ю зі студентами, не змінилося. Це свідчення на користь того, що феномен покликання існує у свідомості молодих людей так само, як і в людей з досвідом. Тому ми додамо до вже сформульованого нами лише деякі свідчення життєвої мудрості й осмислення прожитого людьми у професії.

Ірина, вчитель початкової школи, 25 років стажу, звісно, відзначає місію вчителя, його обов’язки перед учнями і суспільством. Але ось так звучить безпосередність емоційного досвіду вчительки: “Я працюю, бо це моє. Я вже до цього звикла, мені вже цього хочеться, я вже без цього не можу”. “Хочеться” – просте, але важливе слово, воно описує покликання як те, до чого є внутрішня потреба, без чого людина не радіє життю. Продовжимо цитату: “Робота інколи дає осяяння, є бажання щось донести дітям, хочеться, щоб діти розвивалися, вчилися думати, аналізувати, щоб були вони творчі”. Складнощі професії, не властиві вчителеві функції, які доводиться виконувати у школі, не переважають задоволення, яке Ірина отримує від роботи: “Робота окрилює, буває живеш з таким натхненням...”. Життя в покликанні не ділиться на роботу і вільний час. Ірина каже: “Сама робота тебе тримає, я не вільна від думок, постійно думаю про цю роботу, але це наповнює”.

У покликанні важливе, принаймні суб’єктивне, розуміння користі, яку воно приносить. Ірина веде далі: “Це ти вважаєш, що це приносить користь. Адже, якщо людина зрозуміє, що від цього немає користі, то вона це покине, це не покликання. Просто хотіти і вміти, але не приносити користі людям – це захоплення”. Втім, феномен покликання не є суто внутрішнім переживанням. “Це ми не тільки собі придумали, але якийсь поштовх чуєш до цього”. Джерело такого зовнішнього спонукання залежить від справи. Для вчителя – це найближче зовнішнє оточення, діти передусім. Це ті, чий обличчя вчитель має перед своїм мисленням поглядом, від кого “йде поклик”, за кого і перед ким вчитель відчуває свою відповідальність.

Покликанням не пишуться. Воно тотожне переживанню власного життя. “Життя і покликання повинні мати зв’язок. – Каже педагог. – Для того щоб людина відчувала себе щасливою до кінця свого життя, в неї має бути покликання”.

Євген протягом 13 років викладає іноземну мову в школі. Працювати за покликанням – це для нього спосіб жити чесно, робити те, що дійсно подобається, бути майстром своєї справи і служити людям. Робота вчителя особливо вимоглива, тому що “діти - це той лакмусовий папірець, який ніколи не дасть вам збрехати, вони відразу помічають ваші помилки”. Лише той вчитель, який прагне пізнання світу і себе, може зацікавити учнів у вивченні свого предмету. “В моєму випадку англійська мова – це засіб спонукати дітей до розуміння і пізнання більшого, ніж сам цей предмет”. На переконання Євгена, кожен предмет навчання має відкривати можливості для розвитку та свідомої участі майбутньої дорослої людини у суспільному житті: “тому що всі знання, як цеглинки і альтернативи, стають основою, на якій людина може робити свій суспільно-корисний вибір, власне, розуміючи свої інтереси, свої вміння, навички і маючи бажання ними поділитися у суспільстві”.

Вчитель усвідомлює суспільне значення своєї професії, але він має передусім внутрішню потребу **навчати**. “Є внутрішній поклик навчити, зробити людину кращою, в деяких випадках повернути віру в себе, в деяких – укріпити її, в інших випадках пояснити щось...” Бути вчителем – це покликання, а бути на роботі вчителя – не завжди наслідок покликання. Однак, на думку Євгена: “робота вчителя не за покликанням – це надзвичайно важко. Навіть пасивна людина довго не витримає тут без покликання”.

Мета вчителювання “пробудити інтерес, мотивацію позитивну, вкласти знання і, окрім того, дати спонукання, бажання діяти далі в цій сфері...”. Вчитель кожного разу стоїть перед викликом “чи зможу я?” Його успіх у цьому – “це дійсно надзвичайне відчуття, ти усвідомлюєш, що у цьому суспільстві ти займаєш дійсно своє місце... за яке тобі подякують”.

Розмову з Євгеном можна резюмувати наступним чином: **покликання вчителя – пробуджувати в молодих людях їхнє покликання**. І це спосіб зробити їх щасливими.

Світлана працює вчителем 30 років. Вчительство її доля, адже дитинство пройшло у школі в подвійному сенсі – вчителькою була її мама. Вибір полягав лише у тому, який предмет обрати за професію. Покликання Світлана знайшла у викладанні української мови та літератури. Працюючи все життя у школі з російською мовою викладання в Києві, Світлана навчає не лише російськомовних дітей, але й багато дітей з іноземних родин. Це її місія – залучати неукраїнських дітей до української мови і культури. “Мені дуже приємно повертати людей до українства”.

Покликання йде від серця, від емоцій, з природою закладених у кожній людині здібностей, вважає Світлана, пригадуючи думки Г. С. Сковороди. Однак завдання вчителя не лише допомагати молодим людям пізнавати себе, але й у тому, щоб показати можливі шляхи розвитку, дати спрямування до того, щоб вони були свідомими громадянами, патріотами своєї землі та культури. Вчитель покликаний у свій спосіб нести добро у світ – через передачу знань, виховання. Він має постійно вчитися, щоб навчати інших. Учитель має бути сильною людиною, щоб долати труднощі і досягати своєї мети. Попри буденну працю на життєвому шляху вчителя сяють “діамантики, зірочки” успіхів його учнів.

Учитель, у собі та в учнях, спрямовуючи бажання, розвиваючи здібності, досягаючи результатів, що служать певному благу, яким би його не визначила людина – особистим, духовним, суспільним – реалізовує покликання, виявляє його мету. Структурна цілісність феномену покликання, показана вище, отримує у нашому спілкуванні з учителями довершення. Є, втім, невеликий, але важливий додаток до мотивації у малопробутоківій справі педагога – подяка – “мені навіть за це подякують...” Авжеж, старший колега колись казав Світлані: “Про вчителів складають пісні”. Подяка – та оцінка, на яку суспільство за будь-яких умов спроможне – є і побажанням, і настановою стосовно праці

вчителів.

Лідія працює педагогом 32 роки. Покликання – це внутрішній вогник, який вона несе через життя. Він може горіти яскраво, часом слабнути, але ніколи не зникає. Вогник покликання не залишається прихованим, завжди знаходить вихід у світ і впливає на оточуючих. “Це йде від мене, та я не для себе це роблю. Це моє внутрішнє поривання, я **хочу** це зробити, але **на благо** інших”.

Покликання людини. може виявлятися у різних формах, але по суті воно цілісне. Маючи здібності до малювання, успішний досвід творчої роботи, Лідія використовує їх у покликанні до соціальної педагогіки. Її авторські розробки з арт-терапії поєднуються з виховною роботою. Так, покликання не вимагає жертв здібностями, яких у людини може бути багато, а саме розвиває їх. Лідія на своєму досвіді показує, **що покликання інтегрує різні таланти людини**, ставить їх на службу меті її життя. “Чим би я не займалася, напрямок в мене один – це педагогіка”. Мавши перспективи адміністративної кар’єри, наша співрозмовниця залишилася в практичній роботі, і не шкодує про це. Її покликання соціального педагога – це бажання допомагати людям і воля досягати позитивного результату, адже метою є благо дітей та їх родин.

Лідія стверджує: “Педагог має бути переможцем, не доміноматором, але людиною спроможною ризикувати і досягати мети”. А мета педагога – служити добру.

Христина шкільний психолог, і працює за спеціальністю всього 1,5 роки. Консультування з вибору професії і відповідно обговорення теми покликання – це частина її роботи зі старшокласниками. Христина намагається сприяти розумінню молодими людьми, як їм реалізувати себе у соціальному середовищі, в якій справі, для кого. І в роботі у школі, і, працюючи з дорослими поза нею, психолог не вчить. Її завдання допомагати людям усвідомити щось важливе у житті, підвести до думки про це.

“У кожної людини є те, для чого вона прийшла у цей світ. І те, що вона може зробити, привнести у світ – це і є її покликання. Це якась унікальність, її специфіка, яку вона може реалізувати у певній сфері, в якійсь діяльності...” – міркує Христина. Покликання не можна прорахувати наперед, але й без нього немає напрямку. Молодий психолог дає такий образ: “Їдеш на машині, й темно... Якусь дорогу ти попереду бачиш, але не знаєш, що там далі (ями, перепони), та все одно не повернеш зі свого шляху”. Так і в покликанні ти йдеш, і перед тобою є світло, йдеш, не зважаючи на невідомість попереду. Покликання – це те, що тобі дозволяє йти далі, те, що у житті дає світло попереду.

“Смак життя, вся його краса і багатогранність саме в цьому, а вже як обирає людина, це її право, – веде свою думку Христина, – **загнати всіх у покликання неможливо**. До цього людина має прийти. Зовнішні обставини можуть підштовхувати, підказувати, вони можуть “волати”, але людина робить інший вибір. Обрати чи ні, йти цим шляхом або не йти, вона вирішує на свою відповідальність”.

Покликання як критерій оцінки педагога та чинник розвитку освіти. Підсумовуючи досвід спілкування з майбутніми та нинішніми педагогами, поміркуємо про те, як можливо врахувати чинник покликання у практиці підготовки, відбору й оцінки вчителів та у реформуванні освітньої галузі. Наведені тут і далі висновки належать не лише автору статті, але є переважно думками учасників проведених інтерв’ю.

Як свідчать практикуючі вчителі, через 3-5 років роботи відбувається відсів тих, хто не зважив на майбутні труднощі, переоцінив своє бажання їх долати, а більшість тих, хто лишається, мають покликання до своєї справи. Звісно, не всі вчителі працюють за покликанням, хоча суспільство потребує, щоб у школах та ВНЗ були саме такі люди. Високі очікування стосовно цієї професії зрозумілі. Від роботи вчителя залежить те, якими будуть наступні покоління громадян, з якими вміннями знаннями та, головне, з яким світоглядом вони ввійдуть до суспільного життя. Результатом педагогічної роботи є соціальна зрілість, відповідальність, творчий потенціал молодих людей. Для розвитку особистості учня вчитель має виходити за рамки свого предмета викладання. А той, хто не

має покликання до педагогічної роботи, не буде перейматися вихованням та особистісною зрілістю учнів.

Покликання вимагає саморозвитку вчителя і відповідно спонукає розвивати учнів. Викладач без покликання – причина деградації школярів та студентів, утраченого чи нерозвиненого інтересу до знань, небажання молодих людей до громадянського становлення. Як відзначала одна з опитаних студенток: “Робота за покликанням є творінням, а робота без покликання є руйнуванням себе та інших”. Ще одна наша співрозмовниця каже: “Людина за покликанням приносить гармонію. Людина у цій справі поводить себе з любов’ю”. Інший учасник інтерв’ю переконаний: “Працюючи за покликанням, людина отримує моральне задоволення і радість, і дає теж саме іншим”.

Покликання відповідальне. На прикладі вчительства ми ясно бачимо цю відповідальність людини за свою професію, за тих і перед тими, кого вона стосується. Студентка Дарія говорить: “Якщо я стану добрим учителем, це означатиме, що я реалізую своє покликання, і що я матиму відповідальність за свою професію та за дітей”. Інша студентка, Софія, надає відповідальності особливого значення: “Відповідальності достатньо у своїй справі, не обов’язково називати її покликанням – треба робити щось корисне, долати труднощі – це і є людське життя. У цьому воно має сенс і виправдання”. Але чи досить бути просто відповідальним професіоналом для роботи вчителем? З цим не погоджуються решта наших респондентів. Учителство вимагає більшого, ніж лише викладання та виконання інших посадових обов’язків на цій роботі. Завдання вчителя вичерпно визначити неможливо, навпаки, формальності забирають час, сили, пригнічують та вбивають бажання до праці, що нерідко й трапляється у школах. Ось слова Ірини, вчительки з великим стажем роботи: “Якщо вчитель гарно знає методику і матеріал, провів урок, і його після уроку більш нічого не хвилює, то це не покликання. Покликання спонукає переживати про дітей, думати після уроків про роботу”.

Отже, покликання у педагогічній роботі важливе. Чи можемо ми вимагати доказів покликання від педагогічних працівників? Ми вже згадували про природний відбір у школах, де важко втриматися, не маючи внутрішніх спонукань до цієї роботи. Правда, деякі люди залишаються працювати вчителями навіть тоді, коли ця робота їм не до душі. На жаль, такі є у кожній школі. Виявити їх нескладно, перш за все за успіхами учнів, за тим, як вони себе поведуть на уроках учителя, чи мають вони інтерес до його предмету. Для відсіву неспроможних до вчительства працівників атестації було б достатньо, погані результати приховати важко.

Але коли йдеться про гідних просування та заохочення педагогів, тут формальними оцінками їх роботи не обійтися. Всі сертифікати й тестування не засвідчать ставлення до праці та до учнів. Учителство, коли воно є успішним, не просто робота, де виконують певні функції, воно потребує всієї особистості педагога, а, просто кажучи, вимагає віддавати своїй справі “частинку душі”. Без цього піднесення, виходу поза межі рутини вчителство – важкий тягар, або й, за словами наших співрозмовників, “жах” і для самого педпрацівника, і для його учнів. Для того щоб побачити вчителя за покликанням не потрібні тестування, які вимагали б операціоналізації цього складного поняття. Достатньо спостерігати педагога безпосередньо за роботою, серед дітей.

Однак постає запитання: чи варто взагалі покликання робити критерієм оцінки педагога? Як ми відзначали, нездарного вчителя нескладно виявити, і для цього достатньо наявних формальних атестаційних процедур. А вчителя, який спроможний виконувати свою роботу, перевіряти на покликання немає сенсу. По-перше, з великою ймовірністю покликання він відчуває. По-друге, не лише в Україні, але й по заможніших країнах світу є брак учителів. Тому гребувати педагогами, які бодай формально справляються зі своєю роботою, недоцільно. По-третє, і це найважливіше розуміти, вимагати доказів покликання від будь-якої людини неетично. Покликання існує у царині особистісної свободи, до нього не примушують.

На початковому етапі роботи молодому спеціалісту потрібний час, щоб самому пересвідчитися в тому, чи вірно він обрав свій професійний шлях. Людині має бути надана можливість випробувати себе і прийняти рішення, залишатися в обраній професії, рости у ній, чи шукати іншу роботу. В студентські роки, так чи інакше з майбутніми спеціалістами проводиться роз'яснювальна робота щодо вимог та моральних складнощів майбутньої професії, є педагогічна практика. Якщо людина вже прийшла працювати за цим фахом, в неї має бути шанс у ньому утвердитися. І звісно ставити покликання за критерій допуску до роботи не буде вірно. Навпаки, момент довіри, **презумпція покликаності** має бути стосовно кожного, хто відповідає професійним та психологічним вимогам, входячи у вчительську професію. Моральний тиск, яким би було доведення свого покликання для інших, тут неприпустимий. Інакше можливо втратити майбутніх хороших і просто адекватних учителів, яких і поза тим недостатньо. Результати роботи самі покажуть все. Це атмосфера взаємоповаги з учнями, інтерес до роботи та навчання, який теж завжди взаємний. Все це виявить те краще, що кожен, на жаль, не завжди і лише в окремих випадках, пам'ятає зі своїх шкільних років.

Де ж тоді актуальність піднятої теми? Даруйте, так само риторично можна питати про стан культури, громадянської свідомості. Проте пояснити ситуацію нескладно. Культура й освіченість не витворюються через формальні заходи, але їх не буде без суспільної уваги і, в тому числі, без підтримки їх розвитку державними та приватними засобами. Що можна і потрібно робити для того, щоб, зокрема в освітній галузі, покликання ставало чинником роботи та розвитку? Перш за все, створити атмосферу свободи. Покликання немає, де скута свобода і творчість, де все поставлено під прес планів та виконання формальних вимог. І студенти, і вчителі у спілкуванні не раз відзначали зарегульованість педагогічної роботи – тягіння над нею формальних вимог, затверджених планів, писанини, і, поготів, невластивих учителеві господарських та подібних їм функцій, які доводиться виконувати за рахунок улюбленої праці, замість часу й простору для творчості та спілкування з учнями. Якщо вчитель буде займатися лише справою свого покликання, його бажання і радість від роботи буде помножена на відгук в серцях тих десятків та сотень учнів, до долі яких він на своєму місці у цьому світі причетний.

Покликання як феномен людського існування має складну структуру, яка включає такі елементи: Бажання – Талант – Реалізація – Благо. Якщо немає одного з цих елементів, не існує й покликання. Мало бути до чогось схильним, потрібно мати хист, потрібна праця, потрібна реалізація й розуміння, яку користь, благо, кому й для чого це приносить. Структурне ціле виявлених елементів утримується наскрізним стрижнем мети. Ця мета – те благо, до якого прямує людська діяльність, вона ж – і перший поштовх, і енергія не зупинятися. Мета покликання, в чому переконані учасники дослідження, є такою, що веде людину поза особисті межі, формує відкритість і готовність йти за нею, наскільки сягає світло попереду.

У тексті ми не давали власне визначення покликання, прагнучи через цитати наших співрозмовників висловити різні аспекти цього феномену. Однак тепер, відповідаючи на потребу мати опорні точки для подальшої дискусії, пропонуємо визначення: *покликання – це смислове ціле, яке об'єднує особисті бажання, здібності, діяльність для їх реалізації та оцінку досягнених результатів відповідно до розуміння людиною особистісного, суспільного або духовного блага, на яке вони спрямовані. Як і будь-яке інше визначення, це, що ми дали, провокує на критику та наражається на спростування. Так і має бути, щоб розмова на запропоновану тему не припинялася.*

Покликання педагога – це приводити молодих людей до їх власних покликань. Сутність освіти у піднятті людей до рівня духу з рівня матерії. Так вважав Гегель, і принаймні образно (адже, що вважати рівнем духу – питання дискусійне) з цією думкою ми погоджуємося. Місія вчителя і викладача – знайти, збудити, підтримати й спрямувати

здатність молодих людей до особистісного зростання, до піднесення від рівня турботи про себе до рівня піклування про благо, яке завжди більш ніж особистісне.

Педагогічна робота потребує покликання. В умовах низьких зарплат самоповага і відчуття користі від праці ґрунтується на нематеріальних чинниках – розумінні власної місії у світі, внутрішній потребі у своїй справі, вдячності учнів тощо. Така мотивація до вчительської праці потрібна й у більш забезпечених країнах. Учителство не є високооплачуваною роботою в усьому світі, порівняно з іншими професіями. Педагогічна діяльність усюди є радше реалізацією внутрішньої потреби, ніж способом гарного заробітку. Не будемо брати тут до уваги тіньовий бік справ – репетиторство, грошові побори у школах тощо. Цього, очевидно, немає в розвинених країнах, і це перестане бути нормою в ході реформування освітньої галузі в Україні. Що ж і хто залишиться у сфері освіти?

В період реформ в Україні саме на людей, які мають пристрасть до своєї роботи, яким не байдужий її результат, лише й можливо спертися, запроваджуючи новації у школах та ВНЗ. Більше того, саме такий вчитель та викладач, у першу чергу, буде тим, хто активно долучиться до покращення роботи у своїй галузі. В умовах обмеженого бюджету додаткова матеріальна мотивація, програми стимулювання мають бути спрямовані саме для тих, хто здатний просувати зміни. Цих людей потрібно виявляти за їх живим відгуком, за їх переконливими проектами для реалізації, можливо й через проведені атестації. Але потрібно враховувати і неформальні параметри роботи, оцінки, які дають колеги й учні, а також те, що можна побачити, спостерігаючи за вчителем у його справі.

Індикатором вірного шляху реформ буде те, що покликання стане неформальною ознакою визнання педагога, який отримає увагу і підтримку держави. Таких людей не потрібно перевіряти на покликання, треба створити умови, коли вони виявлять себе самі, маючи внутрішнє спонукання до своєї справи. Тому ідея покликання є радше регулятивною – йдучи працювати до школи чи ВНЗ, кожен має запитувати себе про своє покликання сам, чи буде він цим займатися, не дивлячись на ті матеріальні та моральні труднощі, які доведеться долати на цьому шляху. Однак феномен покликання не має залишатися без уваги в розробці політики реформування освіти, в напрацюванні інструментів її впровадження, у підготовці та перепідготовці педагогів.

Використана література:

1. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / М. Вебер. – Київ : Основи, 1994. – 201 с.
2. Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер. – Москва : Прогресс, 1990. – С. 644-735.
3. Bigham, Jared T. and Smith, Samuel J. “Called to Teach : Interpreting the Phenomenon of Calling as a Motivating Factor” (2008). Faculty Publications and Presentations. Paper 99. – http://digitalcommons.liberty.edu/educ_fac_pubs/99

References:

1. Veber M. Protestants`ka ety`ka i dux kapitalizmu / M. Veber. – K. : Osnovy`, 1994. – 201 s.
2. Veber M. Y`zbrannyye proy`zvedeny`ya / M. Veber. – M. : Progress, 1990. – S. 644-735.
3. Bigham, Jared T. and Smith, Samuel J. “Called to Teach : Interpreting the Phenomenon of Calling as a Motivating Factor” (2008). Faculty Publications and Presentations. Paper 99. – http://digitalcommons.liberty.edu/educ_fac_pubs/99

Мулярчук Е. Учителство как призвание.

В статье представлен анализ феномена призвания, социально-этических аспектов реализации призвания в педагогической профессии и актуальных вопросов учета призвания как мотивирующего фактора в сфере образования. Статью подготовлено по результатам опросов и глубинных интервью студентов Национального педагогического университета имени М. П. Драгоманова, а также глубинных интервью учителей средних школ г. Киева.

Ключевые слова: учитель, феномен призвания, педагогическая профессия, сфера образования.

Muljartchuk E. Teaching as calling.

In the article the analysis of the phenomenon of calling, socioethics aspects of realization of calling in a pedagogical profession and pressing questions of account of calling is presented as an explaining factor in the field of education. Article geared-up on results questioning and deep interviews of students of the National pedagogical university of the name of M. P. Dragomanov, and also deep interviews of teachers of middle schools of Kyiv.

Keywords: teacher, phenomenon of calling, pedagogical profession, sphere of education.

УДК 378:53

Мухортова Н. О.

ВИКОРИСТАННЯ ЗНАТЬ З БІОМЕХАНІКИ У ЗАНЯТТІ СПОРТОМ

У статті мова йде про те, що сучасна біомеханіка розглядає спортивну техніку як структуру процесів управління, здійснюваних біомеханічним апаратом спортсмена і спрямованих на виконання рухових програм того чи іншого виду спорту. Наведено приклади застосування знань законів біомеханіки у деяких видах спорту.

Ключові слова: біомеханіка, спорт, заняття спортом, біомеханіка у спорті.

Рух є основою життєдіяльності людини. Різноманітні хімічні й обов'язкові фізичні процеси у клітинах тіла, робота серця й рух крові, подих, травлення і виділення; переміщення тіла у просторі і частин тіла відносно одне одного; дуже складна нервова діяльність, що є фізіологічним механізмом психіки, сприйняття й аналіз зовнішнього й внутрішнього узгодження - все це різноманітні форми руху матерії.

Основною умовою життя загалом є взаємодія людини з довкіллям. З усіх видів взаємодії істотну роль грає рухова діяльність. За допомогою різноманітних і складних рухів людина виконує відповідну діяльність. Певним чином організована рухова діяльність є основою фізичного виховання і основним змістом спорту.

Найбільш елементарною формою руху матерії є механічний рух, тобто переміщення тіла у просторі. Закономірності механічного руху вивчаються механікою. Предметом механіки, як науки, є вивчення змін просторового розташування тіл і тих причин, чи сил, що викликають ці зміни.

Розкриваючи й описуючи умови, необхідні для здійснення того чи іншого механічного руху, механіка є важливою теоретичною основою техніки, особливо техніки побудови різноманітних механізмів. Механіку можна використовувати і для вивчення механічних рухів людини.

Рухова діяльність людини практично здійснюється за участю всіх органів тіла. Проте безпосереднім виконавцем функцій руху є руховий апарат, що складається з кісток, скелета, зв'язок і м'язів зі своїми іннервацією і кровоносними судинами (рис. 1). З механічної точки зору, руховий апарат поєднує у собі робочий автомобіль або машину-двигун.

Будова рухового апарату є предметом вивчення анатомії. Вивчення рухового апарату як машини-двигуна вивчається, переважно, біохімією і фізіологією. Вивчення його як робочої машини є предметом особливої наукової дисципліни – біомеханіки.

Біомеханіка – наука про закони механічного руху у живих системах. Вона вивчає рух з точки зору законів механіки, властивих усім без винятку механічним рухам матеріальних тіл. Спеціальних законів механіки, особливих для живих систем немає.